

УДК 001-057.4:[549+550.4](477)

СТОРИЧНИЙ ЮВІЛЕЙ МАРТИНА МАТВІЙОВИЧА СЛИВКА

Євгенія Сливко, канд. геол.-мін. наук, доцентка кафедри екологічної та інженерної геології і гідрогеології
yevheniya.slyvko@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-2731-0602>

Петро Білоніжка, канд. геол.-мін. наук
<https://orcid.org/0009-0005-2177-3138>

Лариса Сливко,
завідувачка Музею рудних формацій
<https://orcid.org/0009-0004-3857-8382>
larysa.slyvko@lnu.edu.ua

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. М. Грушевського, 4, Львів, Україна, 79005

У листопаді 2026 р. виповнюється 100 років від дня народження Мартина Матвійовича Сливка – багаторічного доцента кафедри мінералогії Львівського університету, кандидата геолого-мінералогічних наук, відомого мінералога і геохіміка. Він закінчив геологічний факультет 1951 р., й відтоді все його життя і науково-педагогічна діяльність були пов’язані з кафедрою мінералогії. У науковому доробку вченого майже 80 наукових праць, серед яких монографія (1955) та навчальний посібник з геохімії у трьох частинах, написаний українською мовою (1965, 1966, 1975).

Майже 50 % наукових праць М. Сливка присвячено мінералам групи турмаліну. Він досліджував морфологію кристалів, їхнє забарвлення (та його геохімічне значення), густину, хімічний склад, рідкісні і розсіяні елементи, ізоморфні заміщення, включення мінералоутворювальних розчинів (у тім числі механізми їхнього утворення), ріст кристалів (вільний ріст, регенерація), механізми відштовхування й захоплення твердих частинок кристалами, що ростуть, скульптуру граней. Учений займався питаннями процесів турмалінізації у гранітах і пегматитах та місцем турмаліну в процесі формування різних пегматитів (слюдяних, рідкіснометалевих та ін.), працював над класифікацією мінералів групи турмаліну, почав застосовувати математичну статистику до вивчення конституції мінералу.

Низка праць присвячена різноманітним аспектам регіональної мінералогії, історії науки та шляхам розвитку мінералогії.

Проблеми геохімічного спрямування, що їх поглиблено вивчав М. Сливко, пов’язані, насамперед, з явищем ізоморфізму в мінералах, ізоморфними заміщеннями хімічних елементів, взаємозв’язком між періодичною системою елементів та ізоморфізмом.

Мартин Матвійович був прекрасним педагогом, викладав низку основних курсів і спецкурсів з мінералогії та геохімії. Його любили студенти і поважали колеги. І загалом він був талановитим і прискіпливим ученим, надзвичайно ерудованою й позитивною людиною та справжнім патріотом України.

Ключові слова: Мартин Матвійович Сливко, мінералогія, геохімія, кристалохімія, турмалін, ізоморфізм, науково-педагогічна діяльність, кафедра мінералогії, геологічний факультет, Львівський університет.

DOI <https://doi.org/10.30970/min.76.11>

Восьмого листопада 2026 р. виповниться сто років від дня народження Мартин Матвійовича Сливка – знаного українського мінералога, геохіміка, кристалохіміка, кандидата геолого-мінералогічних наук, доцента кафедри мінералогії Львівського державного (нині національного) університету імені Івана Франка, талановитого науковця й педагога, який, на жаль, пішов від нас дуже рано – 5 лютого 1974 р., на 48-му році життя.

Мартин Сливко народився на Житомирщині – у с. Новий Дорогинь Народицького (нині Коростенського) району 8 листопада 1926 р. у селянській родині. У 1928 р. в селі організували комуну, і діда Сливка розкуркулили, тому, щоб заробити грошей на життя, батько Матвій влаштувався грабарем (землекопом) на залізниці. Це дало змогу купити коня й почати разом з сім'єю, у якій було п'ятеро дітей, кочове грабарське життя. Важко було... Із дітей вижила найстарша сестра Євдокія та Мартин, який був третьою дитиною.

Коли почалася Друга світова війна, родина Сливків жила в білорусі, звідки юнака 1944 р. призвали в армію. Мартин воював на території Польщі, а в лютому 1945 р. поблизу Щецина його було поранено.

Та Мартин не падав духом: після демобілізації він з золотою медаллю закінчив підготовче відділення Львівського університету і вступив на перший курс геологічного факультету (фото 1).

Фото 1. Студент I курсу М. Сливко (стоїть у центрі) разом з іншими студентами та викладачами геологічного факультету на першій практиці, літо 1947 р.

Після смерті мами й тата у 1947 р. з грошима було сутужно, однак на допомогу прийшли друзі та Євген Костянтинович Лазаренко – тодішній завідувач кафедри мінералогії й декан геологічного факультету. Він влаштував Мартин на посаду препаратора, а пізніше – лаборанта кафедри мінералогії. У 1951 р. після закінчення з відзнакою геологічного факультету М. Сливко вступив в аспірантуру до проф. Є. Лазаренка (фото 2). Кандидатську дисертацію «Дослідження турмалінів деяких родовищ СРСР» успішно захистив 1954 р., а в 1956 р. йому присвоєно вчене звання доцента. І до кінця життя він працював доцентом кафедри мінералогії (фото 3, 4).

Фото 2. Є. Лазаренко (у центрі) серед своїх учнів, 1953 р.
Зліва направо: М. Сливко, Ю. Пекун, М. Фішкін, Г. Смирнов.

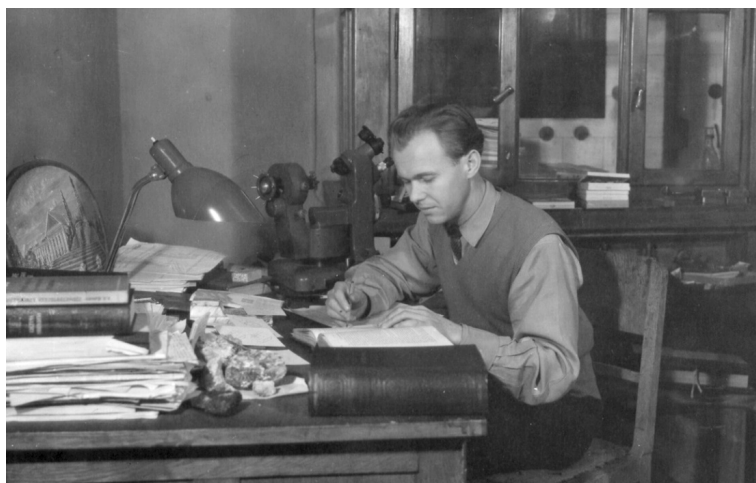

Фото 3. Доцент М. Сливко готується до лекції, 1957 р.

Наукові інтереси Мартина Матвійовича охоплювали широке коло питань. Серед них конституція і кристаломорфологія мінералів, їхня систематика й термінологія, регіональна і генетична мінералогія, фізика мінералів, кристалохімія, загальна геохімія, геохімія окремих елементів, історія науки, шляхи розвитку мінералогії та ін. У доробку вченого майже 80 наукових праць, серед яких одна монографія.

Зазначимо, що наукою Мартин Сливко почав займатися ще в студентські роки. Він брав активну участь в експедиціях, що їх Є. Лазаренко організовував у повоєнні роки, – на теренах України (Карпати, Поділля, Волинь, Донбас, Приазов'я), в Уральських горах (фото 5) та Забайкаллі. Під час таких експедицій збирали мінералогічний матеріал для

Мінералогічного музею геологічного факультету і проведення різнобічних наукових досліджень.

Фото 4. Доц. М. Сливко та завідувач нещодавно створеної Проблемної лабораторії геохімічних і радіометричних методів розшуку родовищ корисних копалин Г. Чеджемов на кафедрі мінералогії, грудень 1957 р.

Майже половина наукових праць М. Сливка присвячена мінералам групи турмаліну, зокрема [3; 4; 7]. Учений вивчав морфологію, фізичні властивості, хімічний склад, онтогенію, включення мінералоутворювальних розчинів та ін. Кристаломорфологічні дослідження науковця супроводжувалися гоніометричними вимірюваннями (фото 6) і побудовою ортогональних проєкцій вершинних граней і зведених гномостереографічних проєкцій кристалів (1963).

Було з'ясовано, що у вертикальному (призматичному) поясі шерлу переважають грані гексагональної призми $\{11\bar{2}0\}$, тоді як грані тригональної призми $\{10\bar{1}0\}$ підпорядковані; у поліхромних турмалінах – навпаки: у більшості кристалів тригональна призма звичайно різко домінує над гексагональною.

Зіставлення побудованих М. Сливком кривих морфолого-статистичних рядів турмалінів (1952) та загального морфолого-статистичного ряду для кристалів засвідчило, що обрис кристалів турмаліну зумовлений першими трьома–чотирма формами, однаковими для всіх кристалів. Проте зафіксовано відмінність у кількості граней на головках кристалів: поліхромні відміни мінералу з родовищ Na-Li пегматитів мають обмежену кількість форм, а кристалам із родовищ інших типів притаманне багатство цих форм. За морфолого-статистичними дослідженнями виявилось, що найважливішими простими формами на головках кристалів турмаліну (а їх налічується понад сто) є тригональні піраміди $\{10\bar{1}1\}$ або $\{01\bar{1}1\}$ з обчисленою полярною відстанню $27^{\circ}20'$. Мартин Матвійович уперше дослідив особливості скульптури вершинних граней турмаліну, різноманітність якої визначена безліччю способів наростання граней і причин появи дислокацій.

Фото 5. Професор С. Лазаренко та студент М. Сливко в мінералогічному музеї
Ільменського заповідника (Урал). Мінералогічна практика, 1949 р.

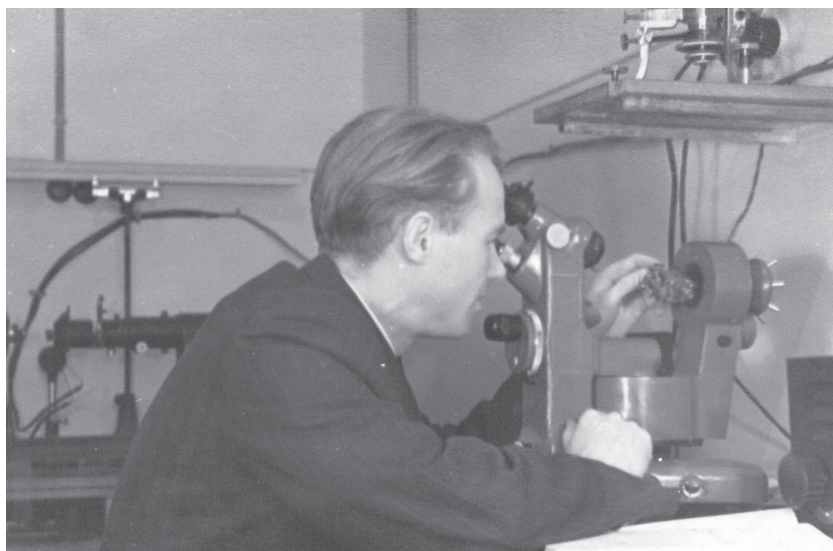

Фото 6. Мартин Сливко виконує гоніометричні дослідження кристалів турмаліну,
початок 1960-х років

Учений узагальнив наявні на той час аналітичні дані стосовно хімізму мінералів групи турмаліну, на підставі чого виділив чотири групи елементів, які є в їхньому складі (1962): 1) основні мінералоутворювальні – O, Si, Al, B, Na, H; 2) головні або типові мінералоутворювальні – Fe, Mg, Li, Mn; 3) другорядні мінералоутворювальні – Ti, V, Cr, Pb; 4) елементи-домішки: ізоморфні – Rb, Cs, Be, Sr, Ba, Sc, Tl, Ga, Ge, Ni, Co та ін. і сумнівно ізоморфні – Zr, Nb, Mo, W, As, Sb та ін. За головними мінералоутворювальними компонентами М. Сливко побудував чотирикутні діаграми складу шерл–ельбаїт–дравіт, тсилаїзит–ельбаїт–дравіт, шерл–ельбаїт–тсилаїзит, шерл–тсилаїзит–дравіт. Завдяки цим діаграмам виявлено важливу закономірність – розрив ізоморфізму між дравітом і ельбаїтом. Незмішувальність цих компонентів у природних процесах учений пов'язував з явищем геохімічного порядку, зумовленим різними умовами утворення магнезійного й літєвого турмалінів. На підставі отриманих результатів уперше побудовано чотирикомпонентну тетраедричну діаграму складу мінералів групи турмаліну. Вона дала змогу виявити незмішувальність двох ізоморфних рядів – шерл–дравітового і шерл–ельбаїт–тсилаїзитового і на цій підставі виділити два мінеральних види (1962).

За твердженням О. Матковського і П. Білоніжки [1], Мартин Сливко започаткував в Україні вивчення фізики мінералів, оскільки ще в середині 1950-х років почав досліджувати природу забарвлення мінералів групи турмаліну (1955). Численні вимірювання кривих вбирання на об'єктивному спектрофотометрі дали підстави зробити висновок, що основними елементами-хромофорами в цих мінералах є Fe^{2+} , Fe^{3+} , Mn^{3+} , Cr^{3+} , які майже ніколи не зустрічаються окремо один від одного. Власне сумісна дія двох чи декількох хромофорів, різні їх поєднання та різні кількісні співвідношення (завдяки ізоморфним заміщенням) зумовлюють цілу низку типів і відтінків та спричинюють усе спостережуване розмаїття забарвлення кристалів. Дослідник визначив п'ять основних типів кривих спектрального поглинання, які відповідають таким катіонам-хромофорам або їх групам у турмаліні: Fe^{3+} ; Fe^{2+} ; $Fe^{3+}+Fe^{2+}$; Mn^{3+} ; Cr^{3+} за наявності Fe^{2+} і Fe^{3+} . Абсолютна кількість хромофору визначає інтенсивність забарвлення кристалів (1955). Мартин Матвійович також дослідив природу термічного вицвітання рожевого турмаліну і з'ясував генетичне значення цього явища. Побудовані вченим графіки залежності об'ємів і параметрів елементарної комірки та світлозаломлення від хімічного складу не втратили свого значення й нині [2], оскільки дають змогу визначати хімічний склад мінералу.

Важливе місце в дослідженнях М. Сливка посідали проблеми генезису турмаліну. Він вивчав, передусім, онтогенію та включення мінералоутворювальних розчинів у кристалах (1952, 1955, 1958, 1973). Виділено первинні, уявно-первинні та вторинні включення, які класифіковано за способом і місцем утворення: у віцинальних заглибленнях на гранях призм; у площинах зростання блоків мозаїчних кристалів; під час відштовхування й захоплення твердих частинок; у процесі заліковування поперечних і поздовжніх тріщин; під час регенерації кристалів.

Результати термобарогеохімічних досліджень турмалінів із шерл–мусковітових пегматитів околиць Корця на Житомирщині дали підстави для висновку, що процес турмалінізації в них відбувався завдяки дії рідких розчинів, насичених CO_2 . У подібних пегматитах Уралу й Мамсько-Чуйського району Сибіру вивчено індивідуальні включення в шерлі та сингенетичному кварці, а також склад водних витяжок. Результати засвідчили, що насичення мінералоутворювальних розчинів CO_2 на метасоматичній стадії формування пегматитів – це їхня характерна ознака. Комплекс отриманих даних дав змогу М. Сливку підсумувати, що турмаліни в пегматитах не є винятково пневматолітовими утвореннями, як свого часу писав О. Ферсман, вони можуть кристалізуватися з гідротермальних розчинів [1].

Під час природних спостережень і експериментальних досліджень Мартин Матвійович виявив, що ріст кристалів турмаліну відбувається кількома способами, які можуть змінювати один одного. Власне цим, а також широким діапазоном термодинамічних умов кристалізації можна пояснити виняткову неоднорідність внутрішньої будови кристалів турмаліну, що виявлено в блоковій структурі, грубій чи тонкій мозаїчності, наявності порожнин (плоских або трубчастих), твердих, газо-рідких і багатофазових включень [2].

Крім турмаліну, М. Сливко вивчав і інші мінерали. У співавторстві з В. Павлишиним (фото 7) вийшли праці, присвячені ізоморфній змішуваності CaCO_3 – MnCO_3 (1962), конституції тригональних карбонатів (1967) та знахідці у волинських пегматитах опалу, що містить органічну речовину (1967).

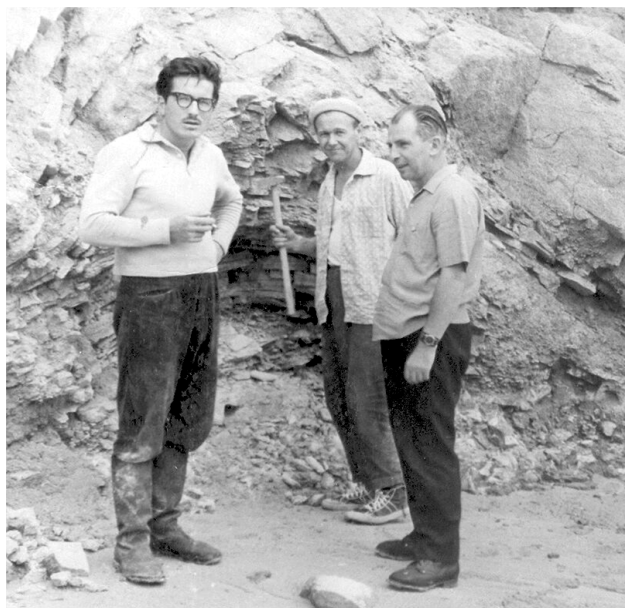

Фото 7. В. Павлишин (ліворуч), М. Сливко (у центрі) та О. Матковський перед розкритим тілом камерного пегматиту. Володарськ-Волинський, 1967 р.

Серед робіт регіонально-мінералогічного спрямування зазначимо також праці про жильні карбонати Нагольного кряжа (1949), мінералогію діоритів с. Курчиця на Житомирщині (1950), алофан району с. Вишково на Закарпатті (1953), карбонатні стяжіння в юрських відкладах Карадагу (1956, співавтор М. Фішкін (фото 8)), целестин Придністров'я (1958, співавтор Є. Лазаренко), сфалерит Мангазейського родовища (1958, співавтор Є. Прошенко), цеоліти Закарпаття (1961, співавтор Е. Лазаренко) та ін.

Чільне місце серед наукових уподобань Мартина Матвійовича посідають питання історії мінералогії та перспектив її розвитку. Відповідні праці, написані у співавторстві з Є. Лазаренком та О. Матковським (1959, 1967), вийшли друком у вітчизняних, всесоюзних і зарубіжних [11] виданнях. Наголошено, що розвиток сучасної мінералогії повинен ґрунтуватися на історико-генетичному принципі, який дає змогу вивчати еволюцію мінеральної речовини в планетному аспекті й раціонально підходити до з'ясування високих концентрацій мінералів в окремих ділянках земної кори (1967).

Фото 8. Перед корпусом геологічного факультету, 1957 р. Зліва направо: М. Фішкін, гостя львів'ян І. Йогансен – дружина В. Міхєєва, автора відомого «Рентгенометричного визначника мінералів», С. Рибачок, подружжя Сливків – Олена і Мартин

Теоретичні напрацювання М. Сливка мінералого-геохімічного спрямування пов'язані, насамперед, з проблемою ізоморфізму. Серед них сутність поняття *ізоморфізм*, ізоморфні заміщення хімічних елементів, концентрація і розсіяння елементів у земній корі, взаємозв'язок між періодичною системою хімічних елементів та ізоморфізмом тощо (1961, 1962, 1965, 1966, 1969 та ін.). Мартин Матвійович уважав (1969), що вчення про ізоморфізм – це одна з найважливіших зв'язних ланок у ланцюзі хімія–мінералогія–кристалохімія–геохімія. А періодична система елементів – головне джерело теоретичної і прикладної інформації про будову та властивості атомів, їхні асоціації в земній корі. Тому вона завжди буде свого роду провідною зіркою у розвитку вчення про ізоморфізм. Дослідник наполягав на правильному вживанні наукових термінів (1965): ізоморфізм – це здатність речовин, подібних за хімічним складом і однакових або близьких за структурою, утворювати ряди змішаних кристалів (безперервні або з розривом), а ізоморфні заміщення хімічних елементів – це явище заміщення окремих структурних одиниць – атомів, іонів (простих або комплексних) – у кристалічних ґратках мінералів. На підставі стану хімічних елементів і природи хімічного зв'язку у кристалічних ґратках мінералів М. Сливко виділив такі типи ізоморфізму (1965): атомний у структурах з металічним зв'язком і в істотно ковалентних сполуках; іонний (ізозарядний і гетерозарядний); ізоморфізм аніонів (простих і комплексних).

Цикл праць Мартин Матвійовича присвячений геохімії окремих хімічних елементів у різних процесах мінералоутворення. До них належать статті з проблем поведінки в земній корі бору і деяких інших рідкісних елементів, а також кристалохімічних закономірностей їх розсіяння.

Геохімія об'єднувала у М. Сливку науковця й педагога, адже він заклав на геологічному факультеті основи курсу «Геохімія». Мартин Матвійович написав цикл лекцій з цього

курсу [5; 6; 8], який фактично став першим навчальним посібником з геохімії українською мовою. У праці [1] зазначено, що цей посібник «за своєю оригінальністю, доступністю викладу матеріалу та науковістю є сучасним, хоча став, звичайно, бібліографічною рідкістю. Він вигідно відрізняється від багатьох інших таких посібників з геохімії тим, що опис поведінки хімічних елементів у різних геологічних процесах здійснений на кристалохімічній основі». Цикл складається з трьох частин: «Вступні лекції до курсу *Геохімія*» (1966), «Хімічний склад земної кори» (1965) та «Міграція хімічних елементів у земній корі» (вийшла 1975 р., уже після смерті М. Сливка).

У першій частині [6] описано типи хімічного зв'язку атомів у кристалах, закономірності зміни атомних та йонних радіусів хімічних елементів залежно від їхнього місця в періодичній таблиці, ступеня окиснення й зовнішніх параметрів мінералоутворювального середовища, схарактеризовано координаційні числа та їх значення в геохімії, а також деякі методи визначення енергії кристалічної ґратки мінералів, проаналізовано закон геохімічної послідовності кристалізації мінералів, сформульований О. Ферсманом. У другій частині навчального посібника [5] наведено детальний аналіз кларків хімічних елементів земної кори, ізотопний склад, відомий на той час хімічний склад метеоритів. Поглиблено схарактеризовано розподіл хімічних елементів у мінералах та явище ізоморфізму, яке, на думку М. Сливка, має важливе теоретичне і прикладне значення. Оригінальними є відомості про геохімічні зірки елементів, стан і форми їх знаходження в земній корі.

У третій частині посібника [8] розглянуто джерела енергії геохімічних процесів, геохімічні бар'єри та міграцію й колообіг хімічних елементів у природі, схарактеризовано внутрішні і зовнішні (температура, тиск, концентрація, водневий та окисно-відновний потенціали) чинники міграції. На підставі всіх цих даних проаналізовано геохімію власне магматичного, пегматитового та гідротермального процесів і процесів гіпергенезу, у тім числі на сульфідних родовищах; також наведено головні риси геохімії галогенезу.

Крім класичних дисциплін «Мінералогія» і «Геохімія», Мартин Матвійович читав також спецкурси «Кристалохімія», «Мінералогія та геохімія рідкісних і розсіяних елементів», «Мінералогія урану», проводив практичні й лабораторні заняття, керував студентськими курсовими і дипломними роботами, навчальними й виробничими практиками. Він розробив низку методичних матеріалів і робочих програм з мінералогії та геохімії, зокрема, вказівки до складання проектною частини дипломних робіт для студентів-геохіміків та програму першої виробничої практики за спеціальністю «Геохімія» для студентів третього курсу. Доцент Сливко активно залучав студентів до науково-дослідної роботи через наукові студентські гуртки та наукові семінари кафедри.

Ангеліна Андріївна Ясинська, теж багаторічний доцент кафедри мінералогії, у спогадах про М. Сливка писала, що «визначальною рисою педагогічної діяльності Мартина Матвійовича Сливка було властиве йому чуття нового, дисциплінованість у роботі, відданість своєму обов'язку, високому покликанню педагога й ученого. Широка ерудиція, педагогічний талант, виключна працелюбність і цілеспрямованість М. М. Сливка сприяли тому, що його лекції, виступи перед студентською аудиторією, наукові доповіді вирізнялися чіткістю, доступністю викладу, емоційністю, глибиною та новизною, супроводжувалися численними прикладами власних спостережень і досліджень, вони прищеплювали студентам інтерес і любов до мінералів. При цьому напрочуд гармонійно вписувався і зовнішній вигляд Мартина Матвійовича: завжди підтягнутий, стрункий, акуратний, з білосніжним комірцем, без зайвих рухів і жестів, на вустах легка посмішка. Ось він зайшов в аудиторію на першу, вступну лекцію з геохімії на третьому курсі, привітався і трохи схвильованим голосом звернувся до студентів з такими напутніми словами: «Я не хочу, щоб ти знання, які я подам вам, залишилися у вашій пам'яті як зведення ще не зовсім

чітких законів, мертвих канонів, щоб вони залишилися пасивним багажем. Для мене буде найвищою нагородою, якщо ваші геохімічні знання перетворяться у стимул дерзани, у метод наукового пошуку, у дар передбачення» (1970–1972 рр.)» [10].

Мартин Матвійович завжди брав активну участь у різноманітних заходах, що їх організовували університет і геологічний факультет. Тут і будівництво університетського стадіону (фото 9), і наукові конференції (фото 10, 11), і поїздки зі студентами в колгосп на сільськогосподарські роботи (фото 12). Його неодноразово обирали секретарем Ученої ради геологічного факультету.

Фото 9. Мартин Сливко серед співробітників геологічного факультету на будівництві університетського стадіону, 1957 р.

Займався М. Сливко і редакторською роботою. Зокрема, був відповідальним редактором путівника по Мінералогічному музею ЛДУ імені Івана Франка (фото 13) (укладачі М. Коробцова, Н. Лиса, С. Мартинова, 1956) та українського видання підручника Є. Лазаренка «Курс мінералогії», який вийшов у Львівському університеті у трьох частинах: Ч. 1. Загальна мінералогія (1958); Ч. 2. Опис мінералів (1959); Ч. 3. Мінералогія гірських порід і мінеральних родовищ (1961).

Мартин Матвійович був членом Комісії з мінералогії та геохімії Карпато-Балканської геологічної асоціації. За дорученням голови Комісії Є. Лазаренка він розробив принципи складання геохімічного довідника Карпато-Балканської гірської системи і навів схему

його геохімічного опису. Ці розробки було схвалено на засіданні Комісії у Львові та опубліковано 1961 р.

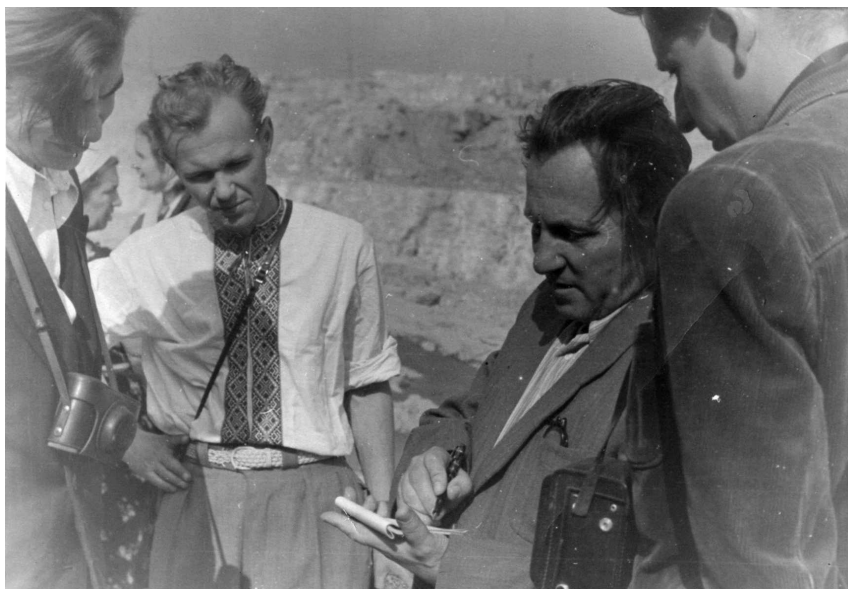

Фото 10. Доценти М. Сливко (ліворуч) та В. Горецький на геологічній екскурсії у Щирці під час наради «Дослідження і використання глин», 1957 р.

Фото 11. На звітній науковій конференції геологічного факультету, ауд. 219, лютий 1972 р.
Зліва направо: М. Сливко, Л. Колтун, Г. Чеджемов, А. Ясинська.

Фото 12. Доценти О. Матковський (ліворуч) та М. Сливко на кукурудзяному полі в Кіровоградській обл., 1970 р.

Фото 13. Доц. М. Сливко у Мінералогічному музеї геологічного факультету, кінець 1960-х років

У вільній від роботи час Мартин Матвійович захоплювався живописом. Після нього залишилося понад 30 картин, головню пейзажів (фото 14, 15), адже це був його найулюбленіший жанр образотворчого мистецтва. Сьогодні ці твори «працюють» для нас і як емоція, і як документ, бо ж деякі красвиди вже зникли назавжди. Є також натюрморти й урбаністичні картини.

Фото 14. М. Сливко. Перед грозою.

Фото 15. М. Сливко. Туман.

П'ятого листопада 1996 р. на геологічному факультеті відбулася урочиста академія, присвячена пам'яті М. Сливка. У ті дні йому було б 70. Виступали друзі, колеги,

учні Мартина Матвійовича – О. Матковський, В. Павлишин, П. Білоніжка, А. Ясинська, З. Бартошинський, В. Шевчук та ін. Багато промовців згадувало, як Мартин Матвійович у 1960-ті роки читав студентам лекції українською мовою і любив приходити на кафедру у вишитих сорочках, які вишивала йому старша сестра Євдокія. В урочистостях також взяла участь журналістка газети «Високий Замок» Світлана Шашко, яка згодом у статті «Загадкові мінерали Мартина Сливка» написала так: «Великий вплив на формування його особистої та наукової долі мала співпраця та дружба з академіком Євгеном Лазаренком. В роки панування «совєтської» ідеології М. М. Сливко був тим, хто власним прикладом проводив на практиці українізацію навчального процесу у ЛДУ. ... Після себе він залишив великий науковий спадок, безліч закоханих у геологію учнів та послідовників. Навіть у родині (дружина, дві дочки, зяті – усі геологи) немає байдужих до геології людей. ... Зрештою, М. Сливко був великим жителюбом, людиною одержимою і талановитою» [9].

Усі, хто знав Мартина Матвійовича, зберігають світлу пам'ять про нього як глибоко ерудовану людину, авторитетного вченого, скрупульозного науковця, чудового педагога і щирого патріота України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Матковський О. І., Білоніжка П. М. Життєвий шлях та творчий доробок М. М. Сливка (до 70-річчя від дня народження). *Мінерал. зб.* 1999. № 49. Вип. 1. С. 204–213. Режим доступу: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/mineralogy/article/view/1432>
2. Матковський О. І., Білоніжка П. М., Павлишин В. І. Проблеми мінералогії в працях М. М. Сливка (до 70-річчя від дня народження). *Мінерал. журн.* 1996. Т. 18. № 5. С. 108–113.
3. Сливко М. М. Ізоморфні заміщення в турмалінах. *Ювілейна наук. сесія, присвячена 300-річчю Львів. держ. ун-ту імені Івана Франка. Тези доп. секцій геології і географії.* Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1961. С. 40–42.
4. Сливко М. М. Особливості хімічного складу турмалінів шерліт-дравітового ряду. *Вісник Львів. ун-ту. Сер. геол.* 1962. № 1. С. 134–138.
5. Сливко М. М. Хімічний склад земної кори : лекції з курсу «Геохімія». Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1965. 109 с.
6. Сливко М. М. Вступні лекції до курсу «Геохімія». Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1966. 136 с.
7. Сливко М. М. Про місце турмаліну в процесі формування пегматитів (Волинь). *ХІ наук. конф., присвячена підсумкам наук.-дослід. роботи університету за 1965 р. Тези доп. Геологія, географія.* Львів, 1966. С. 7–8.
8. Сливко М. М. Міграція хімічних елементів у земній корі. Львів : ВО «Вища школа», 1975. 100 с.
9. Шишко С. Загадкові мінерали Мартина Сливка. *Високий Замок.* 1996. 28 лист. С. 3.
10. Ясинська А. А. Педагогічна діяльність Мартина Матвійовича Сливка. *Мінерал. зб.* 1999. № 49. Вип. 1. С. 214–216. Режим доступу: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/mineralogy/article/view/1443/0>
11. Lazarenko Ye. K., Slivko M. M. Paths of development in mineralogy. *Intern. Geol. Rev.* 1967. Vol. 9. N 10. P. 1299–1303.

REFERENCES

1. Matkovsky, O. I., & Bilonizhka, P. M. (1999). Zhyttievyyi shliakh ta tvorchyi dorobok M. M. Slyvka (do 70-richchia vid dnia narodzhennia) [Path in life and creative activities of

- M. M. Slyvko (regarding the 70th anniversary)]. *Mineralogical Collection*, 49 (1), 204–213. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/mineralogy/article/view/1432> [in Ukrainian]
- Matkovskiy, O. I., Bilonizhka, P. M., & Pavlyshyn, V. I. (1996). Problemy mineralohii v pratsiakh M. M. Slyvka (do 70-ricchia vid dnia narodzhennia) [Problems of mineralogy in the works of M. M. Slyvko (to the 70th anniversary of his birth)]. *Mineralogical Journal*, 18 (5), 108–113. [in Ukrainian]
  - Slyvko, M. M. (1961). Izomorfni zamishchennia v turmalinakh [Isomorphous substitutions in tourmalines]. In *Jubilee scientific session dedicated to the 300th anniversary of the Ivan Franko State University of Lviv. Abstracts of reports of the Geology and Geography sections* (pp. 40–42). Lviv: Lviv University Publishing House. [in Ukrainian]
  - Slyvko, M. M. (1962). Osoblyvosti khimichnogo skladu turmaliniv sherlit-dravitovoho riadu [Features of the chemical composition of tourmalines of the sherlite-dravite series]. *Visnyk of the Lviv University. Ser. Geol.*, 1, 134–138. [in Ukrainian]
  - Slyvko, M. M. (1965). *Khimichnyi sklad zemnoi kory : leksii z kursu «Heokhimiia»* [Chemical composition of the Earth's crust: Lectures of the course «Geochemistry»]. Lviv: Publishing House of Lviv University. [in Ukrainian]
  - Slyvko, M. M. (1966). *Vstupni leksii do kursu «Heokhimiia»* [Introductory lectures to the course «Geochemistry»]. Lviv: Publishing House of Lviv University. [in Ukrainian]
  - Slyvko, M. M. (1966). Pro mistse turmalinu v protsesi formuvannia pehmatytiv (Volyn) [Place of tourmaline in the process of pegmatite formation (Volyn)]. In *XL Sci. Conf., dedicated to the results of the scientific research work of the University for 1965. Abstracts. Geology, Geography* (pp. 7–8). Lviv. [in Ukrainian]
  - Slyvko, M. M. (1975). *Mihratsiia khimichnykh elementiv u zemnii kori* [Migration of chemical elements in the Earth's crust]. Lviv: PA «Vyshcha Shkola». [in Ukrainian]
  - Shyshko, S. (1996, November 28). Zahadkovi mineraly Martyna Slyvka [Mysterious minerals of Martyn Slyvko]. *Vysoky Zamok*, 3. [in Ukrainian]
  - Yasynska, A. (1999). Pedahohichna diialnist Martyna Matviiovycha Slyvka [Pedagogical activities of Martyn Matvijovych Slyvko]. *Mineralogical Collection*, 49 (1), 214–216. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/mineralogy/article/view/1443/0> [in Ukrainian]
  - Lazarenko, Ye. K., & Slivko, M. M. (1967). Paths of development in mineralogy. *Intern. Geol. Rev.*, 9 (10), 1299–1303.

CENTENNIAL ANNIVERSARY OF MARTYN MATVIOVYCH SLYVKO

Yevheniia Slyvko, Petro Bilonizhka, Larysa Slyvko
yevheniya.slyvko@lnu.edu.ua

Ivan Franko National University of Lviv,
4, Hrushevskoho St., Lviv, Ukraine, 79005

November 2026 marks the 100th anniversary of the birth of Martyn Matviiovych Slyvko, a long-time Associate Professor at the Department of Mineralogy at Lviv University, candidate of geological and mineralogical sciences, and a well-known mineralogist and geochemist. He graduated from the Faculty of Geology in 1951, and since then his entire life and scientific and pedagogical activities have been connected with the Department of Mineralogy. The scientist's scientific output includes almost 80 scientific works, including a monograph (1955) and a textbook on geochemistry in three parts, written in Ukrainian (1965, 1966, 1975).

Almost 50 % of M. Slyvko's scientific works are devoted to minerals of the tourmaline group. He investigated the morphology of crystals, their colour (and its geochemical significance), density, chemical composition, rare and scattered elements, isomorphic substitutions, inclusions of mineral-forming solutions (including the mechanisms of their formation), crystal growth (free growth, regeneration), mechanisms of repulsion and capture of solid particles by growing crystals, and face sculpture. The scientist dealt with the issues of tourmalinization processes in granites and pegmatites and the place of tourmaline in the formation of various pegmatites (mica, rare-metal, etc.), worked on the classification of minerals of the tourmaline group, and began to apply mathematical statistics to the study of the mineral's constitution.

A number of works have been devoted to various aspects of regional mineralogy, the history of science, and the development of mineralogy.

The problems of the geochemical direction, which were studied in depth by M. Slyvko, are related, first of all, to the phenomenon of isomorphism in minerals, isomorphic substitutions of chemical elements, the relationship between the periodic system of elements and isomorphism.

Martyn Matviiovych was an excellent teacher, teaching a number of basic and specialized courses in mineralogy and geochemistry. He was loved by his students and respected by his colleagues. And in general, he was a talented and meticulous scientist, an extremely erudite and positive person, and a true patriot of Ukraine.

Key words: Martyn Matviiovych Slyvko, mineralogy, geochemistry, crystal chemistry, tourmaline, isomorphism, scientific and pedagogical activity, Department of Mineralogy, Faculty of Geology, Lviv University.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 30.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026